

УПОРЯДКУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА: ДО СПІВВІДНОШЕННЯ З ДЕЯКИМИ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИМИ ПОНЯТТЯМИ

ORGANIZATION OF LEGISLATION: TO THE CORRELATION WITH SOME THEORETICAL-LEGAL CONCEPTS

Риндюк В.І.,
к.ю.н., доцент,

професор кафедри теорії та історії права

*Навчально-науковий інститут «Юридичний інститут
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»*

У статті досліджується співвідношення поняття «упорядкування законодавства» з іншими близькими за змістом поняттями, які пов'язані з певним видом діяльності, що спрямована на зміни чинного законодавства. Зокрема, вказаними поняттями є такі: «розвиток», «удосконалення», «новелізація», «реформування», «модернізація», «аккультурація», «систематизація», «облік», «інкорпорація», «консолідація», «кодіфікація», «ревізія», «уніфікація», «стандартизація», «гармонізація», «адаптація» тощо законодавства.

Ключові слова: упорядкування законодавства, розвиток законодавства, удосконалення законодавства, систематизація законодавства.

В статье исследуется соотношение понятия «упорядочения законодательства» с другими близкими по смыслу понятиями, которые связаны с определенным видом деятельности, направленной на изменения действующего законодательства. В частности, к указанным понятиям относятся следующие: «развитие», «усовершенствование», «новелизация», «реформирование», «модернизация», «аккультурация», «систематизация», «учет», «инкорпорация», «консолидация», «кодификация», «ревизия», «унификация», «стандартизация», «гармонизация», «адаптация» законодательства.

Ключевые слова: упорядочения законодательства, развитие законодательства, совершенствование законодательства, систематизация законодательства.

The article is examined the relation between the concept of «organization of legislation» and other similar concepts, which are related to a certain type of activity directed on the change of the current legislation. Such concepts are: «development», «improvement», «innovation», «reforming», «modernization», «acculturation», «systematization», «accounting», «incorporation», «consolidation», «codification», «revision», «unification», «standardization», «harmonization», «adaptation» and other legislation.

The term «organization of legislation» is primarily used in definitions such concepts as «systematization of legislation», «codification of legislation», etc. The organization of legislation is also described as one of the functions of law-making activity. However, in some cases, the term of «organization» is determined by the kind of «systematization», while in others, «systematization» is determined by the kind of «organization». The term «organization of legislation» is one of them, which, at first sight, seem quite understandable, and remains practically unexplored in the theoretical aspect. Therefore, it is necessary, to define the named terms, to make a logical analysis of their contents and to correlate them with the concept of «organization of legislation».

The concept of «development» is the most extensive and means some changes of objects (both progressive and regressive). The next is the term «improvement», which means progressive development. By volume the following terms are «organization» and «systematizing». «Organization» means improving the object with an emphasis on bringing it to a certain order. Accordingly, «systematization» means improving the object with an emphasis on its updating. Consequently, the concept «organization of legislation» and the concept «systematization of legislation» should be determined through their generic concept «improvement of legislation» with the definition of their kind characteristics.

Key words: organization of legislation, development of legislation, improvement of legislation, systematization of legislation.

Термін «упорядкування законодавства» належить до числа таких, які здаються цілком очевидними і зрозумілими й використовуються в юридичній літературі та практиці як самоочевидні. Можливо, тому наукові дослідження на предмет визначення поняття, що позначається вказаним терміном, практично відсутні. Навіть побіжний аналіз наукової літератури показує, що цей феномен не досліджується в загальнотеоретичному аспекті як окремий феномен у його зв'язку та співвідношенні з іншими явищами і процесами. Теоретики, як правило, не вважають за потрібне розглядати упорядкування законодавства в якості самостійного предмету дослідження, а згадують про нього в контексті розгляду інших предметів. Можна назвати лише одиничні наукові праці, в яких здійснено спробу надати терміну «упорядкування законодавства» більш-менш певного значення, розглядати даний феномен на рівні загальної теорії права в якості самостійного теоретико-правового поняття: це праці О.І. Ющика [1; 2], В.І. Риндюк [3], хоча і в них він розглядається в контексті інших питань.

Термін «упорядкування законодавства» використовують насамперед при визначенні таких понять, як «систематизація законодавства», «кодіфікація законодавства» тощо. Наприклад, у Великому енциклопедичному юридичному словнику поняття «систематизація законодавства»

визначено як впорядкування законодавства, приведення його до внутрішньо узгодженої системи, що здійснюється у формі інкорпорації, консолідації та кодифікації законодавства [4, с. 837]. А поняття «кодіфікація» – як спосіб упорядкування законодавства, забезпечення його системності та узгодженості; одна з форм систематизації, у процесі якої до проекту створюваного акта включають чинні норми і нові норми, що вносять зміни в регулювання певної сфери суспільних відносин [4, с. 376].

Упорядкування законодавства розглядають також як одну з функцій правотворчої діяльності. Так, за словами О.Ф. Скакун, функцію упорядкування законодавства складає кодифікаційна або систематизаційна правотворчість [5, с. 298]. Щоправда, в іншому підручнику авторка розглядає уже систематизацію нормативно-правового матеріалу як функції обліку, упорядкування, об'єднання, доповнення нормативно-правових актів [6, с. 344]. Аналогічно, Є.А. Гетьман визначає поняття «впорядкування нормативно-правових актів» як одну з функцій нормотворчої діяльності органів виконавчої влади, що являє собою діяльність уповноважених органів нормотворення із систематизації підзаконних нормативно-правових актів, здійснювану шляхом паперового та електронного обліку, кодифікації, інкорпорації та консолідації [7, с. 58].

У наведених вище визначеннях упорядкування законодавства порушується одне з правил визначення понять через рід і видову відмінність, а саме те, що не можна визначати поняття через саме себе або визначати його через інше поняття, яке, у свою чергу, визначається через нього [8, с. 45]. Так, в одному випадку поняття «упорядкування» визначено через рід «систематизація», а в іншому «систематизація» визначена через рід «упорядкування». Таким чином, питання про те, яке з названих двох понять є «ширшим», а яке «вужчим», яке з них є родовим, а яке видовим поняттям, залишається без відповіді.

Аналіз літератури вказує також на існуючу термінологічну плутанину щодо визначення близьких за змістом правових понять, пов'язаних з діяльністю, об'єкт становить законодавство.

В юридичній літературі, коли йдеться про зміни чинного законодавства, використовується значна кількість різних термінів, наближених за значенням до терміна «упорядкування» (законодавства). Зокрема, вказаними термінами є такі: «розвиток», «удосконалення», «новелізація», «реформування», «модернізація», «аккультурація», «систематизація», «облік», «інкорпорація», «консолідація», «кодіфікація», «ревізія», «уніфікація», «стандартизація», «гармонізація», «адаптація» тощо законодавства. Необхідно, однак, відзначити, що частина цих термінів практично не мають загальноприйнятих визначень у теорії права і часто використовуються авторами як такі, що є само собою зрозумілими, а отже, не потребують їх спеціального трактування.

Тому ми повинні надати хоча б попереднього значення вказаному терміну, щоб, здійснивши логічну обробку, зіставити їх із визначенням досліджуваного нами поняття «упорядкування законодавства».

Звернемося, перш за все, до трактувань вказаних термінів в юридичних словниках та енциклопедіях, підручниках та навчальних посібниках, а також у науковій літературі.

З наведеного переліку термінів надаються словникові або енциклопедичні визначення щодо термінів «систематизація», «інкорпорація», «консолідація», «кодіфікація», «уніфікація в праві», «адаптація» і «гармонізація» законодавства.

Так, в Юридичній енциклопедії *систематизація законодавства* (від грец. – система, єдине ціле) визначається як впорядкування законодавства, приведення його до внутрішньо узгодженої системи, що здійснюється у формі інкорпорації, консолідації та кодифікації законодавства; *інкорпорація* (пізньолат. *incorporatio* – включення до складу) як об'єднання нормативно-правових актів у збірники чи зібрання, розташування їх у певному порядку без зміни змісту; *консолідація* (пізньолат. *consolidatio*, від лат. *con...* – префікс, що означає об'єднання, спільність, сумісність, і *solidatio* – укріплення, зміцнення) як один із способів систематизації законодавства, в процесі якого декілька актів об'єднуються в одному документі; особливістю консолідації є те, що зміст правового регулювання суспільних відносин не змінюється; *кодіфікація* (пізньолат. *codificatio*, від лат. *codex*, первісно – стовбур, пень; навощена дощечка для письма, книга і *...ficatio*, від *facio* – роблю) – спосіб упорядкування законодавства, забезпечення його системності та узгодженості; одна з форм систематизації законодавства, в процесі якої до проекту створюваного акта включаються чинні норми і нові норми, що вносять зміни в регулювання певної сфери суспільних відносин; *уніфікація в праві* (франц. *unification*, від лат. *unus* – один і *facere* – робити) як процес приведення чинного права до єдиної системи, усунення розбіжностей і надання єднаності правовому регулюванню подібних або близьких видів суспільних відносин [9]. Великий енциклопедичний юридичний словник трактує *гармонізацію законодавства* як процес цілеспрямованого зближення та узгодження нормативно-правових приписів із метою досягнення несуперечливості законодавства, усунення юридичних колізій, дотримання міжнародних, європейських та національних правових

стандартів. При цьому зазначається, що гармонізація законодавства є важливим способом правової інтеграції та відбувається в різних формах (*адаптація законодавства, імплементація, стандартизація* та ін.) і може передувати уніфікації законодавства або ж застосовуватися тоді, коли потреби в такій уніфікації немає [4, с. 132]. Відповідно, *адаптація законодавства* (лат. *adaptation* – пристосування, від *adaptare* – пристосовувати, прилагоджувати) тлумачиться як форма правової гармонізації, сутність якої полягає в узгодженні та пристосуванні нормативно-правових актів національного законодавства до міжнародних, європейських або внутрішньодержавних правових стандартів [4, с. 16].

У підручниках та навчальних посібниках із теорії права також фігурує поняття «*облік законодавства*» – як вид систематизації, що здійснюється шляхом збирання, фіксування в логічній послідовності і зберігання нормативно-правових актів, підтримання їх у контрольному (актуальному) стані з урахуванням змін, а також створення спеціальних систем їх накопичення і пошуку. Головним завданням обліку є підтримання нормативно-правових актів у стані, який дозволяє оперативно одержувати актуальну і достовірну правову інформацію [10, с. 223]. Визначається також поняття «*правова аккультурація*», як універсальний закономірний зв'язок між правом синхронно функціонуючих національних систем, який виражається у взаємному запозиченні (перенесенні і пристосуванні) ціннісних правових елементів однієї культури іншою, що призводить до їх уніфікації (конвергенції) [6, с. 204].

У наукових працях можна зустріти також термін «*ревізія законодавства*». Зокрема, поняття «ревізія законодавства» М.М. Литягін розглядає як складову частину систематизації законодавства, необхідний її інструмент. При цьому він вказує, що за змістом ревізія багато в чому збігається з діяльністю з приведення нормативних актів у відповідність до прийнятих пізніше законодавчих актів, однак між цими видами діяльності є й відмінність. Приведення нормативних актів у відповідність з новими законодавчими актами – безперервний процес, що триває, тоді як ревізія, у звичному її розумінні, є епізодичним заходом, має обмежені часові рамки. Термін «ревізія законодавства», на думку автора, є доцільним при проведенні масштабних заходів, пов'язаних із підготовкою різних зібрань законодавства, його галузевою кодифікацією, при підготовці Зводу законів [11, с. 26].

У термінологічному словнику правового порталу «Ліга: закон» визначено термін «*новелізація законодавства*» (від італ. *novella*, букв. – новина) – як внесення до законодавства нових положень, змін і доповнень [12].

Щодо термінів «розвиток законодавства», «реформування законодавства», «модернізація законодавства» і «стандартизація законодавства», то ці терміни використовуються в науковій літературі в основному без їх визначення.

Можна ще вказати на визначення поняття *удосконалення законодавства* Є.В. Погореловим – як діяльність компетентних органів держави з підтримання якісного стану законодавства (якості його змісту і форми) у відповідності з потребами розвитку суспільних відносин, яка спрямована на забезпечення ефективності правового регулювання. Така діяльність охоплює створення нових якісних нормативно-правових актів, а також «усунення» або «пом'якшення» неякісних властивостей чинного законодавства [13, с. 22].

З аналізу наведених вище визначень термінів практично неможливо скласти більш-менш послідовну логіку їх взаємозв'язків та співвідношення. Тому спростимо задачу і розглянемо окремо співвідношення термінів, поєднаних з терміном «законодавство»; умовно кажучи, «винесемо законодавство за дужки» і зіставимо терміни «розвиток», «удосконалення», «упорядкування», «новелізація», «реформування», «модернізація», «систематизація», «облік», «інкорпорація», «консолідація», «кодіфікація», «ревізія», «уніфікація», «стандартизація», «гармонізація», «адаптація», «аккультурація» тощо.

Так, «розвиток» розглядається як незворотна, спрямована, закономірна зміна матеріальних та ідеальних об'єктів; один із загальних видів зв'язку [14, с. 555]; як процес переходу з одного стану в інший, більш досконалий, перехід від старого якісного стану до нового якісного стану, від простого до складного, від нижчого до вищого [15, с. 558]. При цьому звертається увага на те, що як виникнення нового розвитку часто ототожнювали з прогресом, але розвиток буває прогресивний і регресивний, це дві його стадії. Поєднання прогресу і регресу уподібнюється «спіралі» розвитку [14, с. 555]. «Удосконалення» трактується як зміна, покращення чого-небудь [15, с. 729]; поліпшувати (робити кращим, досконалішим, більш задовільним тощо), покращувати [16, с. 785]. «Реформування» – це дія за значенням реформувати, тобто змінювати що-небудь шляхом реформи (перетворення, зміна, нововведення в якій-небудь сфері суспільного життя, галузі знань); перетворювати, перебудовувати [17, с. 1218]. «Модернізація» – це дія за значенням модернізувати, тобто змінювати, вдосконалювати відповідно до сучасних вимог і смаків; надавати минулому невластивих йому сучасних рис, осучаснювати [17, с. 683]. «Новелізація» від «новели» – новий закон, за яким до чинного законодавства вносяться зміни чи доповнення [17, с. 789]. «Систематизація» тлумачиться як дія зі значенням систематизувати, тобто приводити в систему, де система розуміється як порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням і взаємним зв'язком частин чого-небудь [17, с. 1320]. «Інкорпорація» – від англ. incorporation включення до складу (чогось), приєднання [18, с. 198]; включення до свого складу чого-небудь; приєднання [17, с. 498]. «Консолідація» – від англ. consolidate зміцнювати, укріплювати, підтримувати, об'єднувати [18, с. 92]; дія за значенням консолідувати, тобто об'єднувати, згуртовувати [17, с. 566]. «Кодифікація» – дія за значенням кодифікувати, тобто зводити в єдине ціле [17, с. 551]. «Уніфікація» – зведення чого-небудь до єдиної форми, системи, єдиних нормативів [17, с. 1508]. «Стандартизація» – встановлення єдиних норм і вимог на готову продукцію, напівфабрикати, сировину й матеріали; позбавлення кого-, чого-небудь індивідуальних особливостей, своєрідності, оригінальності [17, с. 1383].

«Акультурація» – процес, у перебігу якого контакти між різними культурними групами приводять до набуття нових зразків культури однією з них або, можливо, обома разом із певним або частковим сприйняттям іншої культури; будь-яке передавання культури від однієї групи іншій, зокрема від одного покоління іншому [17, с. 19]. «Гармонізація» – приведення в стан відповідності, злагожденості, збільшення гармонійності; є однокореневим словом зі словами «гармонія» – поєднання, злагожденість, взаємна відповідність якостей (предметів, явищ, частин цілого); «гармонійний» – який знаходиться в чіткій відповідності з чим-небудь, сповнений гармонії [17, с. 223]. «Адаптація» в перекладі з англійського “adaptation” – пристосування [19, с. 42]. У тлумачному словнику української мови поняття «адаптація» визначається як пристосування організмів, органів чуття до умов існування, до оточення; настроювання системи на умови застосування; звикання кого-небудь до нового середовища, за нових умов (роботи, побуту і т. ін.) [17, с. 11]. «Облік» – засвідчення, встановлення наявності, з'ясування кількості чого-небудь; система реєстрації процесів якої-небудь діяльності в її кількісному та якісному виявах з метою спрямування, контролю і т. ін. [17, с. 808]. Термін «ревізія» від англ. revision перегляд, зміна; перегляд чого-небудь з метою внесення змін [15, с. 584].

Термін «упорядкування» («впорядкування») має значення навести, зробити порядок в чому-небудь [15, с. 726]; упорядкувати, тобто доводити до ладу що-небудь, робити належний порядок у чомусь, систематизувати, складати, підбирати в певному порядку (який-небудь матеріал) [20, с. 467]; впорядковувати (зробити належний порядок, довести до ладу що-небудь), опорядити, улагодити, дати лад, оправити [16, с. 800-801].

З точки зору співвідношення об'ємів визначених термінів порівняно з об'ємом терміну «упорядкування» найбільш широким є «розвиток» у значенні певної зміни об'єктів,

причому зміни як прогресивної, так і регресивної. При цьому декілька з названих термінів, а саме, «облік», «ревізія», не пов'язані прямо з якими-небудь змінами об'єкта і тому повинні бути виключені з аналізу цього співвідношення.

Наступним терміном за об'ємом йде «удосконалення», який означає будь-які зміни, спрямовані на покращення, поліпшення чого-небудь, тобто пов'язані з прогресивним розвитком. Синонімічними до «удосконалення», виходячи з їх наведеного тлумачення, є терміни «реформування» та «модернізація», які також пов'язані з певними змінами, спрямованими на покращення, вдосконалення деякого об'єкта.

Подальшим терміном стосовно удосконалення певного об'єкта, в якому акцентується на оновленні, нововведеннях, можна вважати термін «новелізація» (як варіант «реформування», «модернізації» об'єкта); а удосконаленню певного об'єкта з акцентом на приведенні до належного порядку об'єкта або на зведенні його до системи відповідають терміни «упорядкування» та «систематизація».

Таким чином, ми вийшли на співвідношення терміну «упорядкування» з терміном «удосконалення» – як відношення відповідно «упорядкування» (виду) до «удосконалення» (роду). Це означає, що визначення поняття «упорядкування законодавства» необхідно здійснювати через родові поняття «удосконалення законодавства», а не навпаки, з визначенням відповідної його видової специфіки.

Разом із тим з викладеного вище випливає, що в аналогічному родово-видовому відношенні з поняттям «удосконалення законодавства» стоїть також і поняття «систематизація законодавства». Як було відзначено, удосконаленню з акцентом на приведення об'єкта до певного порядку відповідає упорядкування його, а з удосконаленням об'єкта з акцентом на його оновлення ми пов'язуємо систематизацію. Тому існує проблема розмежування понять «систематизація законодавства» і «упорядкування законодавства» з точки зору видової специфіки кожного з них.

Якщо виходити із співвідношення вказаних понять з їх родовим поняттям «удосконалення законодавства», про яке було сказано, то їх видову специфіку необхідно було б пов'язувати з такими ключовими термінами як «порядок» та «система», що є однокореневими до слів «упорядкування» та «систематизація».

Порядок – це стан, коли все робиться, виконується так, як слід, відповідно до певних вимог, правил і т. ін.; упорядкованість, лад; певна послідовність, черговість чого-небудь [17, с. 1074].

Відповідно, слово «система» походить від давньогрецького *συστήμα* – «сполучення» і буквально означає ціле, складене з частин; об'єкт, організований як цілісність, де енергія зв'язків між елементами системи перевищує енергію їхніх зв'язків з елементами інших систем і задає онтологічне ядро системного підходу [21, с. 130]; щось ціле, що являє собою єдність частин, які закономірно розташовані і знаходяться у взаємному зв'язку [15, с. 624]; порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням і взаємним зв'язком частин чого-небудь; форма організації, будова чого-небудь; сукупність яких-небудь елементів, одиниць, частин, об'єднаних за спільною ознакою, призначенням; будова, структура, що становить єдність закономірно розташованих та функціонуючих частин [17, с. 1320].

З наведеного семантичного аналізу слів можна зробити висновок, що для порядку характерною є відповідність стану об'єкта певним вимогам, правилам. А основними рисами системи є цілісність і структурованість об'єкта, єдність і взаємозв'язок його складових (елементів). Одне з трактувань системи означає «порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням і взаємним зв'язком частин чого-небудь», тобто специфічний порядок. Таким чином, тут «упорядкування» виявляється ширшим за «систематизацію» та включає в себе останнє. Тобто упорядкування виступає як родове поняття по відношенню до поняття систематизації. Але одне й те саме

поняття «систематизація» не може виступати одночасно видовим стосовно і «упорядкування», і «удосконалення», оскільки останнє поняття має значення *родового* як для систематизації, так і для упорядкування.

Відтак, не заперечуючи одного з визначень системи як певного порядку, вирішуючи проблему розмежування понять систематизації та упорядкування законодавства з точки зору їх видової специфіки, ми повинні прийняти в якості єдино прийнятного співвідношення те, згідно з яким поняття «упорядкування законодавства» і поняття «систематизація законодавства» потрібно визначати через спільне для них *родове* поняття удосконалення законодавства.

У такому разі специфіку кожного з цих понять зумовлюють відповідні властивості об'єкта, тобто самого законодавства, яке упорядковується чи систематизується. Зважаючи на це, вивчення вказаних властивостей набуває істотного значення для визначення досліджуваного нами поняття упорядкування законодавства.

Нарешті, щодо термінів «інкорпорація», «консолідація» та «кодіфікація», спільним у значенні яких є те, що вони трактуються як приєднання, об'єднання, зведення в єдине ціле певних об'єктів, тобто створення нового об'єкта на основі існуючих об'єктів, та відрізняються способом (видом) такого об'єднання. Ці терміни доцільно аналізувати вже в контексті конкретних об'єктів. Зокрема, якщо мова йде про законодавство, то традиційно в юридичній літературі інкорпорація законодавства розглядається як об'єднання нормативно-правових актів у хронологічному, алфавітному або тематичному порядку в різного роду збірники; консолідація законодавства як об'єднання однакових за предметом правового регулювання і юридичною силою нормативно-правових актів в один укрупнений акт без зміни їх змісту; кодифікація законодавства як вироблення єдиного, систематизованого нормативно-правового акта зі зміною змісту правового регулювання. Тобто в даному випадку за своїм змістом інкорпорація, консолідація та кодифікація законодавства відрізняються способом (видом) та результатом об'єднання.

Так само для термінів «уніфікація», «стандартизація», «акulturація», «гармонізація», «адаптація» спільним є надання певним об'єктам однаковості, приведення об'єктів до певних норм, стандартів, певних зразків, пристосування до чогось тощо; тобто діяльність, яка позначається ними, спрямована на приведення певних об'єктів у стан відповідності до чогось (зокрема до інших об'єктів). Відрізняються вони найперше об'єктом, з яким необхідно досягнути відповідності, наближення, а також мова може йти про досягнення різного ступеня відповідності, наближення тощо до вибраного об'єкта. Так, у науковій юридичній літературі адаптація законодавства розглядається у співвідношенні з іншими суміжними поняттями, зокрема, такими як апроксимація (або наближення), імплементація, трансформація, транспозиція, координація, гармонізація законодавства тощо. С.В. Грицак розглядає перераховані поняття як різні форми адаптації законодавства України [22, с. 273-277]. Л. Грицаєнко робить висновок, що вітчизняні науковці для позначення одного і того самого процесу використовують різноманітну термінологію: адаптація законодавства, гармонізація, транспозиція *acquis*. Однак усі вище перелічені процеси: адаптація, гармонізація, транспозиція разом із уніфікацією тощо є засобами юридичної (правової) інтеграції. Відрізняються вони інструментами та рівнем ідентичності змісту правових норм [23, с. 26].

З наведеного ряду термінів залишилися «облік» та «ревізія». Для терміна «облік» основним є встановлення наявності певного об'єкта (або його складових), а для терміна «ревізія» – перегляд певного об'єкта. Ані діяльність, пов'язана з обліком, ані діяльність, пов'язана з ревізією безпосередньо стан об'єкта, на який вона спрямована, не змінює. Однак вони можуть виступати передумовами, зокрема, діяльності, пов'язаної з удосконаленням певного об'єкта.

Таким чином, визначення специфічних ознак поняття упорядкування законодавства потребує дослідження властивостей такого складного об'єкта і предмета пізнання, яким є законодавство. Однак це вже предмет іншої статті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ющик О.І. Упорядкування законодавства – пріоритетний напрям правової політики України. Правова держава. 2007. Вип. 18. С. 40.
2. Кодифікація законодавства України: теорія, методологія, техніка / за заг. ред. О.І. Ющика. К.: Парламентське вид-во, 2007. 208 с.
3. Риндюк В.І. Удосконалення законодавства: поняття, форми. Правова держава. 2011. Вип. 22. С. 191–198.
4. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю.С.Шемшученка. 2-ге вид., переробл. і доповн. К.: Вид-во «Юридична думка», 2012. 1020 с.
5. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник / Пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.
6. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: Підручник. 2-ге видання. К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. 520 с.
7. Гетьман Є.А. Функція упорядкування підзаконних нормативно-правових актів в нормотворчому процесі органів виконавчої влади України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2014. Вип. 2. Том 3. С. 56.
8. Ивин А.А. Логика для юристов: Учебное пособие. М.: Гардарики, 2004. 288 с.
9. Юридична енциклопедія: В 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К.: «Укр. енцикл.», 1998. URL: <http://leksika.com.ua> (дата звернення: 15.03.2018).
10. Теорія держави і права: підручник / О.В. Петришин, С.П. Погребняк, В.С. Смородинський та ін.; за ред. О.В. Петришина. Х.: Право, 2015. 368 с.
11. Литягин Н.Н. Ревизия и систематизация законодательства. Государство и право. 2003. № 4. С. 26.
12. Новелізація законодавства. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/TS001378.html (дата звернення: 15.03.2018).
13. Погорелов Є.В. Загальнотеоретичні питання про форми удосконалення законодавства. Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». Том 20(59). 2007. № 1. С. 22.
14. Філософський енциклопедичний словник / Редкол.: В.І. Шинкарук (голова) та ін.; НАН України. Ін-т філософ. ім. Г.С. Сковороди. К.: Абрис, 2002. 742 с.
15. Ожегов С.И. Словарь русского языка: Ок. 57000 слов / Под ред. Н.Ю. Шведовой. 16-е изд., испр. М.: «Русский язык», 1984. 797 с.
16. Словник синонімів української мови: В 2 т. / А.А. Бурячок, Г.М. Гнатюк, С.І. Головащук та ін. К.: Наук, думка, 2000. Т. 2. О-Я. 960 с.
17. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпін: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
18. Багатомовний юридичний словник-довідник / І.О. Голубовська, В.М. Шовковий, О.М. Лефтерова та ін. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. 543 с.
19. Англо-русский словарь: 40000 слов с указ. произношения и интернац. фонетической транскрипции / сост. В.К. Мюллер, С.К. Боянус. К.: Роккард, 1994. 1392 стб.
20. Словник української мови в 11 томах (1970-1980). URL: <http://sum.in.ua> (дата звернення: 15.03.2018).
21. Тарнавська Т.В. Генеза поняття «система»: історичний огляд. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2011. № 6 (47). С. 129–139.
22. Грицак С.В. Теоретичні основи адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Форум права. 2012. № 4. С. 273.
23. Грицаєнко Л. Зближення законодавства України з правовою системою Європейського Союзу: питання термінології. Вісник Національної академії прокуратури України. 2013. № 4. С. 26.